

Ympäristö- ja rakennuslautakunta 20.11.2025 § 155

§ 155

Ympäristö- ja rakennuslautakunnan selvitys aluehallintovirastolle Espoon seudun ympäristöterveyden terveydensuojeluvalvonnan resurssien riittävydestä

Valmistelijat / lisätiedot:
Savolainen Tuula
Nevas Mari
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen johtaja Timo Pasi

Ympäristö- ja rakennuslautakunta päättää

1. antaa Etelä-Suomen aluehallintoviranomaiselle selostus -osan mukaisen selvityksen Espoon seudun ympäristöterveyden terveydensuojeluvalvonnan resurssien riittävydestä.

Käsittely

Päätös

Ympäristö- ja rakennuslautakunta:

Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Aluehallintovirasto on pyytänyt 31.10.2025 mennessä Espoon seudun terveydensuojeluvalvonnasta vastaavalta toimielimeltä (Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta) selvitystä terveydensuojeluvalvonnan resurssien riittävydestä ja siitä, miten ja mihin mennessä resurssitilanne korjataan. Selvityksen antamiseen on pyydetty ja saatu lisäaikaa 4.12.2025 saakka.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ympäristöterveydenhuoltoyksikkö ilmoitti 13.6.2024 toteuttavansa toimialueellaan ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen tietojärjestelmän (Vati) -tietoihin perustuvan arvioinnin terveydensuojelu-valvonnan toteutumisesta valvontayksiköissä.

Vatia hyödyntäen selvitettiin muun muassa sitä, minkä verran valvontayksiköllä on tarkasteluhetkellä sellaisia terveydensuojelulain mukaisia valvontakohteita, joita ei ollut tarkastettu yli viiteen vuoteen.

Arvioinnin jälkeen aluehallintoviranomainen lähetti havaituista Vati-järjestelmän tietojen epäselvyyksistä tai puutteista valvonnassa selvityspyynnön 20.9.2024 Espoon seudun ympäristöterveyteen. Selvityspyynnön määräaika oli 15.11.2024.

Selvitystä pyydettiin niistä kohteista, joilla tarkastuksesta on yli 5 v edellisestä valvontasuunnitelman mukaisesta tarkastuksesta, sekä niistä kohteista, joihin ei ollut tehty tarkastusta, vaikka Vatin suunnitelman mukaan tarkastus olisi jo pitänyt tehdä. Lisäksi selvitystä pyydettiin, joihin ei ole tehty tarkastusta ja joilla ei ole valvontatavoitevuotta (0 -kohde), mutta joiden Vatiin kirjatun toimintatyyppinsä mukaan olla suunnitelmallisessa valvonnassa.

Selvityspyyntöön vastattiin Excel –taulukkopohjaan, johon kirjattiin pyydetty tieto siitä, onko valvontakohteeseen tehty suunnitelmallisen valvonnan tarkastusta tai selitys siitä, miksi valvontatavoitevuosi on yli viiden vuoden päässä edellisestä tarkastuksesta.

Selvityspyynnöstä annettujen tietojen pohjalta koostettu aluehallintoviraston arviointiraportti. Arviointiraportti saapui Espoon seudun ympäristöterveyteen 20.8.2025. Raportissa esitettyjen tulosten perusteella oli havaittavissa, että valvontayksikön resurssit eivät täysin riitä suunnitelmallisen valvonnan toteuttamiseen valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman mukaisesti.

Arviointiraportissa todetaan Espoon seudun ympäristöterveyden osalta seuraavaa:

Valvontayksikkö on raportin mukaan joutunut tekemään kohdetyyppien kesken valvonnan priorisointia resurssipuutteen tähden ja harventanut joidenkin kohdetyyppien osalta merkittävästi valtakunnallisen valvontaohjelman vähimmäistarkastustiheyttä, jonka vuoksi joidenkin kohteiden tarkastustiheys on ollut 8–9 vuotta. Valvontaohjelman mukaan kaikki suunnitelmallisessa valvonnassa olevat kohteet tulee tarkastaa kohdekohtaisesta riskinarvioinnista huolimatta vähintään viiden vuoden välein.

Toisaalta valvontayksikön laatiman vuoden 2024 valvonnan toteutuman arvioinnin perusteella valvontasuunnitelman toteuma-aste on kehittynyt viimeisimpinä kolmena vuonna koko ajan parempaan suuntaan ja oli valvontayksikön oman arvion mukaan viime vuonna erinomainen.

Arvioinnin talousvesivalvontaan liittyvässä osuudessa tarkasteltiin vesilaitosten säännöllistä valvontaa sekä varautumiseen liittyviä tarkastustapahtumia. Raportin mukaan valvontayksikkö on valvonut säännöllisesti talousvesiasetusten mukaisten talousvettä toimittavien laitosten vedenjakelualueita. Myös varautumisasioiden valvonta valvontayksiköllä on kunnossa.

Taustaa

Vati -järjestelmä

Valtakunnallinen valvontatietojärjestelmä Vati otettiin käyttöön terveydensuojeluvalvonnassa vuoden 2019 alussa.

Vatin käyttöönoton alkuvaiheessa järjestelmän käytössä ilmeni tiettyjä haasteita, joiden vuoksi kaikkiin järjestelmän toiminnallisuuksiin ei voitu täysin luottaa. Tämän vuoksi tarkastajat hyödynsivät erillisiä Excel-listoja valvontakohteista rinnakkain Vatin kanssa. Erityisesti työjonoiminnallisuuksissa koettiin haasteita, ja siksi omat listat koettiin joustavammiksi ja helpommin hallittaviksi. Rinnakkaisten järjestelmien

käytön on myöhemmin havaittu aiheuttaneen ongelmia valvontakohteiden tietojen hallittavuuteen.

Vatin toiminnallisuuksia on viime vuosina merkittävästi parannettu, mutta esimerkiksi raportointiominaisuudet ovat edelleen monelta osin monimutkaisia, ja oikean tiedon löytäminen järjestelmästä voi edelleen olla vaikeaa.

Tarkastustiheys

Valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa esitetyt alustavat toimintatyyppien tarkastustiheydet ovat lähtökohtana Vati-järjestelmässä. Valvontaviranomaisen tulee kuitenkin määrittää tarkastustiheys kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella, ja tämä korvaa valtakunnallisen tarkastustiheyssuosituksen. Valvontaohjelman mukaan tarkastustiheyden on oltava vähintään kerran viidessä vuodessa, ellei valvontaohjelma mahdollista tarkastuksen tekemistä vain tarvittaessa (ns. 0-kohteet).

Suunnitelmallisten tarkastusten toteuma

Alla olevaan taulukkoon on kerätty terveydensuojeluvalvonnan suunnitelmallisen valvonnan tarkastustapahtumat viiden viimeisen vuoden osalta. Vuoden 2025 osalta lukuina ovat tilanne 31.10.2025. Vuoden 2026 osalta kyse on suunnitelmasta.

Vuosi	Valvonta-kohteet/kpl	Tarkastus-tavoite/kpl	Toteutuneet tarkastukset/kpl	Toteuma %
2021	1130	376	271	72
2022	1131	380	237	62
2023	1139	350	284	81
2024	1142	338	309	91
2025	1173	320	252 (31.10.2025)	arvio yli 90
2026	1120	356		

Suunnitelmalliseen valvontaan käytetyt resurssit

Espoon seudun ympäristöterveyden valvontasuunnitelman mukaan terveydensuojelulain sekä tupakkalain mukaiseen valvontatyöhön on terveydensuojeluvalvonnassa vuonna 2025 ollut käytettävissä 12,2 htv, josta 3,4 htv on varattu suunnitelmalliseen valvontaan. Suunnitelmallisen valvonnan osuudeksi on arvioitu n. 40 % siitä htv määrästä, josta on ensin vähennetty suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jäävä toiminta mm. asumisterveyteen liittyvä valvonta, johon on varattu 3,6 htv. Terveydensuojeluvalvonnan resursseista tupakkavalvontaan on varattu 0,75 htv

Vuoden 2022 alussa tuli voimaan terveydensuojelulain muutos, jonka perusteella ympäristöterveydenhuollossa ryhdyttiin laskuttamaan lakisääteisiä valvonnan perusmaksuja. Tämän veroluonteisen maksun on ollut tarkoitus kohdentua ympäristöterveydenhuoltoon, sen resursseja parantaen. Arvioitujen perusmaksutuottojen avulla Espoon seudun ympäristöterveyteen perustettiin kolme uutta terveystarkastajan vakanssia, joista elintarvikevalvontaan allokoitiin kaksi ja terveydensuojeluvalvontaan yksi vakanssi. Uusi vakanssi kohdennettiin talousvesivalvontaan. Samaan aikaan elintarvikevalvonnasta siirtyi puolikas vakanssi terveydensuojelun

puolelle, joten henkilötövuosien lisäys oli yhteensä 1,5 htv:a. Puolikas vakanssi kohdennettiin tupakkalain valvontaan. Lisäksi vuonna 2024 saatiin uusi vakanssi asumisterveysvalvontaan.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueen väestöpohja on kasvava, mikä on haaste valvonnan resursoinnin riittävyyden osalta ja lisää ennakoimattomuutta valvontaan. Kasvavan valvontatarpeen lisäksi lainsäädäntö on tuonut uusia valvontatehtäviä, minkä vuoksi tehtävien priorisointi on ollut välttämätöntä.

Miten valvontayksikkö on korjannut tilannetta

Espoon seudun ympäristöterveyden osalta selvityspyyntö arvioitavista valvontatiedoista vuonna 2024 kohdistui selvästi maan keskiarvoa enemmän kosmetologisiin huoneistoihin ja laitoksiin, peruskouluihin, aikuiskoulutukseen, leikki- ja päivätoimintaan, kasarmeihin sekä ensi- ja turvakoteihin. Kohteista muut kuin opetustoimintaan liittyvät valvontakohteet kuuluvat huoneistovalvontatiimin kohteisiin.

Vati-järjestelmän puutteellisten tietojen korjaaminen sekä jo lopettaneiden kohteiden poistaminen järjestelmästä aloitettiin syksyllä 2024 samalla, kun selvityspyyntöön vastattiin. Järjestelmässä on ollut toimintansa jo lopettaneita kohteita, sillä toiminnan lopettamisesta ei välttämättä saada ilmoitusta valvontayksikköön.

Vuoden 2025 kesän ja syksyn aikana toteutettiin projektiluontoinen kosmetologisten huoneiden ja sosiaalialan laitosten Vati-tietojen päivitys korkeakouluharjoittelijan avulla. Projektin aikana Vati-tiedoista poistettiin lopettaneet toimijat sekä päivitettiin mahdolliset muutokset ja pyydettiin tarvittaessa toimijoilta ilmoitukset muuttuneista tai uusista toiminnoista. Projektissa kaikkiaan 208 kohteen kohdetiedot ajantasaistettiin.

Niitä kohteita, joihin tarkastusta ei ollut tehty yli viiteen vuoteen on priorisoitu tarkastuksia valittaessa. Huoneistovalvonnan tarkastuksia on priorisoitu etenkin vuosien 2024 ja 2025 aikana päiväkotikohteisiin. Leikki- ja muu päivätoiminta sekä lasten ja nuorten kohteiden osalta kohteiden tarkastukset on yksikön osalta määritelty vähäriskisiksi oleskeluajan perusteella ja näiden tarkastusajankohtaa on riskinarvioinnin perusteella siirretty myöhemmin tehtäviksi.

Kohdekohtaisia tarkastustiheyksiä on päivitetty kohteiden osalta Vatiin siten, että tarkastustiheys on enintään viisi vuotta. Tarkastusvelkaa on kuitenkin sen verran, että tarkastustiheyden muutos ei käytännössä toteudu, ennen kuin tarkastusvelka on kokonaan saatu pois.

Vatissa ei aiemmin ollut mahdollista kirjata useita eri toimipaikkoja samalle tarkastukselle. Esimerkiksi kun koulun yhteydessä toimivan esiopetuksen tilat tarkastettiin koulutarkastuksen ohessa, ei esiopetuksen tarkastusta eritelty Vatiin. Tällöin Vatin perusteella saattoi vanhempien tarkastusten osalta näyttää siltä, että koulun yhteydessä toimivan esikoulun tarkastusta ei olisi tehty. Ominaisuus on nyt korjattu ja oikeat tiedot päivittyvät Vatiin tarkastusten myötä.

Opetustoiminnan kohteissa Vatissa oli useita lopettamatta jääneitä toimintoja, joiden osalta tilanne on korjattu. Opetustoiminnan kohteiden valvontaa haastavat väestökoulujärjestelyt, joista oppilaitokset eivät aina muista ilmoittaa terveydensuojeluvalvontaan. Tämä voi johtaa siihen, että valvonta ei kohdistu ajantasaaisesti toiminnassa oleviin tiloihin. Lisäksi

esikoulutoiminta saattaa olla luonteeltaan tilapäistä, ja toiminnan sijainti sekä järjestäjä voivat vaihtua. Muutoksista ei useinkaan tule ilmoitusta terveydensuojeluun, mikä vaikeuttaa valvonnan suunnittelua ja toteutusta. Ajantasaisen tiedon varmistamiseksi kohteiden tietoja pyritään tarkistamaan kuntien verkkosivuilta ennen tarkastuksia. Opetustoiminnan kohteiden valvonta on tällä hetkellä pääosin ajantasaista.

Raportissa huomautettiin valvontayksikköä siitä, että valvontayksikön selvityksessä oli kasarmien osalta mainittu, että kunnan riskinarvioinnin perusteella toiminta tarkastetaan tarvittaessa. Peruskorjaustyön alla viime vuosien ajan ollut kasarmi tarkastettiin syksyllä 2025.

Jotta Vatitiedot pysyvät järjestelmässä ajantasaisina, toimijoiden tulee ilmoittaa valvontayksikölle toiminnassa tapahtuneista oleellisista muutoksista ja toiminnan lopettamisesta. Toimijat eivät tätä aina kuitenkaan muista tehdä. Valvontayksikkö on pyrkinyt vaikuttamaan asiaan mm. ilmoituskäsittelyprosessia kehittämällä.

Ilmoituslomakkeita on jo aiemmin päivitetty selkeämmiksi ja verkkosivujen sisältöä ollaan parhaillaan päivittämässä asiakaslähtöisemmiksi. Toimijoita on ohjeistettu tekemään ilmoituksia myös Ilppa-järjestelmän kautta. Julkisen sektorin toimijoiden, jotka muodostavat suuren osan terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan kohteista, järjestelmän käyttöä kuitenkin hankaloittaa se, että kirjautumisessa tulee käyttää suomi.fi -tunnistautumista. Uusille toimijoille ilmoituksesta lähetettävään todistukseen on lisätty valmiita toimijaa ohjaavia fraaseja mm. muutoksista ilmoittamiseen liittyen.

Lisäksi valvontayksikkö on osallistunut mm. varhaiskasvatusyksiköiden päällikköpalaveriin, joissa on esitelty valvontaprosessia ja erityisesti korostettu ilmoituksen tekemisen tärkeyttä.

Koronatilanteen aiheuttama tarkastusvelka vaikuttaa edelleen jonkin verran etenkin vanhusten palveluja järjestävien sosiaalialan laitosten kohdalla. Tarkastusvelkaa ei ole saatu kurottua täysin umpeen. Kohteet priorisoidaan päiväkotikohteiden ohella tulevan kauden suunnitelmassa.

Tilanne tarkastusten osalta

Aktiivisten valvontakohteiden määrät ovat perustuneet ryhmien ylläpitämiin Excel -pohjaisiin valvontasuunnitelmiin sekä Vatista saataviin raportteihin. Vatin raporttijärjestelmän luotettavuus ei ole kaikilta osin ollut hyvä ja raportoinnin käytettävyys on aiheuttanut haasteita. Todelliset tarkastusmäärät eivät ole nousseet aiemmin riittävästi esille.

Loppuvuoden 2024 sekä kuluvan vuoden 2025 Vatitietojen päivityksen myötä saadun valvonnasta kerätyn uuden informaation avulla on voitu paremmin tunnistaa valvontaa vaille jääneet kohteet sekä ne osa-alueet, joiden valvontaan on nyt vaikuttavinta kohdistaa resursseja sekä tunnistaa paremmin toimintoja, joiden valvontaa voidaan keventää.

Vatista 6.11.2025 kerättyjen tietojen perusteella valvontayksiköllä on tarkastettavia terveydensuojeluvälön toimintoja yhteensä 1120 kpl. Valvontakohteista 71:een on tehty tarkastus yli 5 vuotta sitten. Lisäksi kohteita, joihin ei ole tehty tarkastusta, vaikka suunnitelman mukaan valvontatavoitevuosi on mennyt, on yhteensä 48.

Lisäksi on 9 kohdetta, joihin ei ole tehty tarkastusta ja joille ei Vatiin ole merkitty valvontatavoitevuotta (0 kohde), mutta toimintatyypin mukaan niiden pitäisi olla suunnitelmallisessa valvonnassa.

Vatitietojen ajantasaistamisen myötä niiden kohteiden osuus, joista valvontayksiköltä pyydettiin selvitys, on laskenut arviointiajankohdan 23 prosentista noin 12 prosenttiin. Tämä vastaa Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kohteista tehtyjen selvityspyyntöjen keskiarvoa. Valtakunnallisesti kohteista tehtyjen selvityspyyntöjen osuus oli 17 %.

Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehdään suureen osaa kohteista tiheämmin kuin kerran viidessä vuodessa. Tämä huomioiden suunnitelman mukaisia tarkastuksia on tekemättä 145 kpl. Kohteiden toiminta on saattanut alkaa äskettäin tai riskinarvioinnin perusteella on arvioitu, että tarkastukselle ei ole ollut tarvetta vielä mennä.

Vatista saatujen tietojen perusteella lasketun teoreettisen tarkastustiheyden perusteella (laskennassa huomioitu Valviran ohjeistus ja yksikön oma käytäntö), osoittaa, että 1120 toiminnon valvonta edellyttäisi noin 356 tarkastusta vuodessa. Tämä tullaan huomioimaan vuoden 2026 valvontasuunnitelmassa.

Valvontayksikön tämän vuoden tarkastustavoite toteutuu muusta terveydensuojeluvalvonnasta kohdennetun 12,5 kuukauden / n. 1 htv:n lisäresurssin avulla arviolta yli 90 % tasolla. Vuonna 2024 tulos oli 91 %, jota voidaan pitää erittäin hyvänä tuloksena. Myös tällöin resursseja kohdennettiin huoneistovalvontaan muun terveydensuojeluvalvonnan osalta. Mikäli tehtyjen tarkastusten määrä tulee vuonna 2026 noudattamaan vuoden 2024 toteumaa (309 tarkastusta), tulisi tarkastusvelan huomioiminen tarkastustavoitteessa heikentämään tarkastusten toteumaa laskennallisesti 87 % tasolle. Tämä on arvio, jonka toteutumiseen voivat vaikuttaa erityisesti henkilöstötilanteen muutokset. Tilanteeseen voidaan pyrkiä vaikuttamaan ennakoivasti nykyisten resurssien kohdentamisella ja mahdollisuuksien mukaan itse tarkastustyön sujuvoittamisella.

Aluehallintoviranomaisen tekemän arvioinnin ja raportin myötä valvontayksikössä on pystytty edistämään Vati-tietojen oikeellisuutta ja edelleen tarkastusten riskiperusteista kohdentamista. Vati-tietojen ajantasaistamisen ansiosta on myös mahdollista hyödyntää Vatin raportointeja yhä paremmin osana tiedolla johtamista ja toiminnan suunnittelua.

Toimia resurssitilanteen korjaamiseksi

Vuonna 2024 pyydetty selvitys kohdistui suurelta osin huoneistovalvontatiimin kohteisiin. Näiden kohteiden osuus on 77 % (862/1120) terveydensuojeluvalvonnan toimintakohteista. Tiimissä työskentelee vakituisesti 3 tarkastajaa. Yksi tarkastajista on toiminut vuodesta 2023 lähtien pääluottamusedustajana ja hänen työpanoksestaan on ollut tiimin käytössä 20 %. Häntä on kahden vuoden aikana sijaistanut kaksi eri tarkastajaa. Luottamusedustaja- tarkastajan työpanos ei ole ollut väliaikaisesti maaliskuusta 2025 lähtien valvontayksikön käytössä.

Tiimin resurssivajetta on korjattu siten, että palveluyksikön muista tiimeistä väliaikaisesti vapautuneita resursseja on ohjattu mahdollisuuksien mukaan sijaisia palkkaamalla huoneistovalvonnan tiimiin. Mm. toisen ryhmän

vuorotteluvapaan sijainen palkattiin huoneistovalvontatehtäviin vuonna 2024.

Huoneistovalvontatiimiin on terveydensuojeluvalvonnan muista tiimeistä vapautuneilla resursseilla palkattu vuoden 2025 kesällä ja syksyllä yhteensä kaksi sijaista, joista toinen jatkaa työskentelyä toukokuun ja toinen huhtikuun 2026 loppuun. Vuoden 2026 alusta alkaen yksi terveydensuojelutarkastajista, joka on aiemmin osallistunut osittain uimavesivalvontaan, keskittyy jatkossa kokonaan huoneistovalvontatehtäviin. Muutos tukee tehtäväalueiden selkeyttämistä ja resurssien kohdentamista tiimin sisällä.

Tiimin jatkuva sijaisjärjestelyjen kautta tapahtuva henkilöstövaihtuvuus vaikuttaa merkittävästi tiimin toimivuuteen. Uusien työntekijöiden perehdytysprosessi vie aikaa ja resursseja, mikä kuormittaa vakituista henkilöstöä ja hidastaa tiimin yhteistä työskentelyä. Pysyvämpi henkilöstörakenne tukisi tiimin sisäistä yhteistyötä, parantaisi toimintavarmuutta ja mahdollistaisi tehokkaamman palvelun tuottamisen.

Tilanteen kehittymistä seurataan vuoden 2026 aikana aktiivisesti Vati -raportoinnin avulla ja resursseja pyritään edelleen kohdentamaan riittävällä tavalla huoneistovalvontaan. Pidämme kuitenkin tärkeänä, että tarkastusvelka saataisiin purettua mahdollisimman pian.

Terveystensuojelulain kokonaisuudistus on käynnissä ja lain on tarkoitus astua voimaan vuoden 2027 alusta. Terveystensuojelulainsäädännön arvointimuistioluonnoksessa on esitetty, että uudistuksen tavoitteena on valvonnan kohdentaminen tehokkaammin korkean riskin kohteisiin, ja vähäriskisten toimintojen valvonnan keventäminen. Mikäli laki toteutuu esitetyn mukaisena, joidenkin valvontakohteiden tarkastustiheys saattaa laskea ja osa valvontakohteista mahdollisesti ei kuuluisi jatkossa enää ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Tämä muutos voisi vapauttaa resursseja erityisesti huoneistovalvonnan osa-alueella korkean riskin kohteiden valvontaan.

Mikäli lakimuutoksen myötä tilanne ei resurssien vapautumisen suhteen parane, tullaan resurssitilannetta arvioimaan uudelleen.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Ei julkaista, Ajouraportti ESAVI_23083_2024, sisältää henkilötietoja
- Ei julkaista, Selvityspyyntö_ESAVI_30666_2025, Sisältää henkilötietoja

Tiedoksi

Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Kirkkonummen kunta
Kauniaisten kaupunki